

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.2.31>

КОМІСІЯ, ПСИХОЛОГ ТА ЕКСПЕРТИЗА У СПРАВАХ ПРО БУЛІНГ

Гутник А.В.,

*докторка філософії у галузі права, капітан поліції,
старша інспекторка відділу «Служба освітньої безпеки»**Калуського РВП ГУНП в Івано-Франківській області*

ORCID: 0000-0002-5447-7256

Гутник А.В. Комісія, психолог та експертиза у справах про булінг.

У статті досліджено окремі аспекти участі поліцейського у роботі комісії з розгляду випадків булінгу, залучення психолога та проведення експертизи у провадженнях, пов'язаних із булінгом (цькуванням) у закладах освіти. Визначено, що комісія створюється з метою профілактики та подолання проявів булінгу у закладі освіти, а тому її рішення мають рекомендаційний характер і не є ключовим доказом у провадженні. Наголошено, що саме поліцейський здійснює первинну юридичну кваліфікацію діяння, а остаточне рішення – приймає суд. Проаналізовано співвідношення строків роботи комісії зі строками складання протоколу про адміністративне правопорушення, що зумовлює необхідність оперативних та обґрунтованих дій поліцейського, його своєчасного та ефективного реагування на факти булінгу без очікування рішення комісії.

Окрему увагу приділено ролі психолога. Зроблено висновок, що залучення психолога у справах про булінг забезпечує дотримання стандартів правосуддя, дружнього до дитини, може сприяти доведенню об'єктивної сторони правопорушення, а також формувати належне доказове підґрунтя. Обґрунтовано доцільність розроблення типового висновку психолога, який би містив уніфіковану назву, структуру, оцінку поведінки учасників конфлікту, а також створення механізму залучення фахівців через систему безоплатної правничої допомоги за прикладом пілотного проекту залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх і неповнолітніх осіб.

Проаналізовано судову практику щодо призначення експертизи у справах про булінг. Доведено, що експертиза має призначатися лише у виняткових випадках, коли це дійсно необхідно для об'єктивного з'ясування обставин справи. До таких випадків віднесено ситуації, у яких виникають сумніви щодо осудності особи або необхідності визначення здатності дитини усвідомлювати характер своїх дій, зокрема коли дитина не досягла віку, з якого настає адміністративна відповідальність, а протокол складається на одного із законних представників. На основі проведеного дослідження запропоновано внести зміни до ст. 38 КУпАП та збільшити строки накладення адміністративного стягнення за булінг до шести місяців.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, неповнолітній, дитина, правосуддя, дружнє до дитини, експертиза, психолог, поліцейський.

Hutnyk A.V. Commission, psychologist and expertise in bullying cases.

The article examines certain aspects of police involvement in the work of commissions investigating cases of bullying, the involvement of psychologists, and the conduct of expert examinations in proceedings related to bullying in educational institutions. It is determined that the commission is created with the aim of preventing and overcoming manifestations of bullying in educational institutions, and therefore its decisions are of a recommendatory nature and are not key evidence in the proceedings. It is emphasised that it is the police officer who carries out the initial legal assessment of the act, and the final decision is made by the court. The correlation between the commission's working period and the period for drawing up a report on an administrative offence is analysed, which necessitates prompt and reasonable action by the police officer, as well as their timely and effective response to incidents of bullying without waiting for the commission's decision.

Particular attention is paid to the role of the psychologist. It is concluded that the involvement of a psychologist in bullying cases ensures compliance with child-friendly justice standards, can help to prove the objective side of the offence, and can also form an adequate evidentiary basis. The expediency of developing a standard psychologist's conclusion, which would contain a unified title, structure, assessment of the behaviour of the parties to the conflict, as well as the creation of a mechanism for involving specialists through a system of free legal aid, following the example of a pilot project involving psychologists in criminal proceedings involving minors and juveniles, is justified.

The article examines certain aspects of the participation of police officers, psychologists and experts in proceedings related to bullying in educational institutions. It is determined that the commission is

created with the aim of preventing and overcoming manifestations of bullying in educational institutions, and therefore its decisions are advisory in nature and are not binding.

The article analyses court practice regarding the appointment of expert examinations in bullying cases. It is proven that expert examinations should only be appointed in exceptional cases when it is really necessary for an objective clarification of the circumstances of the case. Such cases include situations where there are doubts about the sanity of a person or the need to determine a child's ability to understand the nature of their actions, in particular when the child has not reached the age of administrative responsibility and the report is drawn up against one of their legal representatives. Based on the study, it is proposed to amend Article 38 of the Code of Administrative Offences and increase the period for imposing administrative penalties to six months.

Key words: administrative offence, minor, child, justice, child-friendly, examination, psychologist, police officer.

Постановка проблеми. У сфері запобігання та реагування на випадки булінгу в освітньому середовищі вже сформовано основні правові механізми. Водночас, у правозастосовній практиці залишаються неврегульованими питання участі поліцейського у роботі комісії з розгляду випадків булінгу (далі – Комісії), значення рішень Комісії у провадженні у справах про булінг, а також порядку залучення психологів і проведення експертиз. Відсутність чітких законодавчих приписів щодо цих аспектів призводить до різнотлумачень і ускладнює доведення складу правопорушення за ст. 173-4 КУпАП.

Враховуючи те, що попереднє дослідження мало на меті виявити проблеми правозастосування у справах про булінг щодо кваліфікації, складення протоколу та доказування [1], ця робота є логічним продовженням дослідження проблематики булінгу та спрямована на аналіз інших аспектів правозастосування у цій сфері.

Метою дослідження є визначення ролі та повноважень поліцейського у складі Комісії, з'ясування значення рішень Комісії у провадженні у справах про булінг, а також аналіз практики залучення психологів і проведення експертиз у таких справах. На основі виявлених проблем запропонувати напрями вдосконалення нормативно-правових актів і практики їх застосування.

Стан дослідження. На дисертаційному рівні до теми адміністративно-правової відповідальності за булінг звертались: М. Приходько «Адміністративна відповідальність за булінг (цькування) в Україні» (2022 р.), О. Луців «Адміністративно-правова протидія булінгу в Україні» (2023 р.). У 2023 р. вийшла монографія «Адміністративна відповідальність за булінг: теоретико-правове дослідження» за авторством І. Бухтіярової, М. Приходько, О. Стрельченко. Вищезазначені роботи досліджують теоретичні та практичні питання адміністративної відповідальності за булінг.

У 2024 р. опубліковано науково-методичні рекомендації «Діяльність інспекторів Служби освітньої безпеки щодо попередження та реагування на випадки булінгу в закладах загальної середньої освіти» (Н. Ситник, К. Бугайчук, О. Федосова, К. Чишко) [2], а у 2025 р. – методичні рекомендації «Організаційно-правові засади, форми та методи діяльності служби освітньої безпеки Національної поліції України» (кол.авт.ДДУВС), які розроблено з метою надання практичних настанов поліцейським щодо їхньої діяльності в закладах загальної середньої освіти. У 2025 р. також опубліковано методичні рекомендації «Запобігання та протидія булінгу у закладах освіти в умовах воєнного стану» (кол. авт. ДДУВС).

Аналіз судової практики за ст. 173-4 КУпАП та публікацію результатів досліджень за темою булінгу в фахових журналах здійснили Ю. Градова, І. Дрок, М. Колеснікова та Г. Зінченко, Є. Соболю, І. Соколова та А. Філіпова, О. Юшкевич та ін. Вагомий внесок у дослідження судової практики здійснює адвокатка Л. Гретченко, яка роз'яснює особливості доказування у справах про булінг.

Незважаючи на значний науковий доробок у даній сфері, у дослідженнях практично не окреслені питання взаємодії поліцейського із Комісією, використання результатів роботи Комісії для вирішення питання про складення протоколу про булінг, особливості залучення психолога чи проведення експертизи у таких справах, що зумовлює потребу у пошуку відповідей у цьому дослідженні.

Виклад основного матеріалу.

Статус та повноваження поліцейського у роботі Комісії. Заклад освіти та органи Національної поліції мають свої алгоритми дій, та залежно від повноважень – різні способи реагування на повідомлення про булінг.

Згідно з пп. 2 п. 1 Розділу II Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти, затвердженої Наказом МВС від 01.10.2024 року № 663, під час забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти **поліцейські** в межах компетенції, уживають заходів щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) учасників освітнього процесу шляхом ...

участі в засіданнях Комісій з розгляду випадків булінгу (цькування) та вжиття спільних заходів згідно із законодавством (у разі залучення) [3] (тут і далі курсив авт. – А.В.).

Відповідно до п. 2 Розділу II Наказу МОН від 28.12.2019 р. № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» (далі – Наказ МОН №1646), керівник закладу освіти у разі отримання заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) зобов'язаний, окрім іншого, скликати засідання Комісії не пізніше ніж упродовж трьох робочих днів з дня отримання заяви або повідомлення [4].

Згідно з п. 2 розділу III Наказу МОН №1646 Комісія складається з голови, заступника, секретаря і не менше 5 членів (педагогічні (науково-педагогічні) працівники, у тому числі практичний психолог та соціальний педагог (за наявності) закладу освіти, представники служби у справах дітей та центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді). **До участі** в засіданні Комісії за згодою залучаються батьки або інші законні представники малолітніх або неповнолітніх сторін булінгу (цькування), а також **можуть** залучатися сторони булінгу (цькування), **представники інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти** [4].

Тож, поліцейський є представником **інших суб'єктів реагування на випадки булінгу (цькування) в закладах освіти**. Він є учасником Комісії, а не її членом. Повноваження учасника регламентовані у п. 9 Розділу IV Наказу МОН №1646 та передбачають можливість (1) ознайомлюватися з матеріалами, поданими на розгляд Комісії; (2) ставити питання по суті розгляду; (3) подавати пропозиції, висловлювати власну думку з питань, що розглядаються [4]. Таким чином, поліцейський може залучатися до роботи Комісії як учасник, однак ні вносити пропозиції щодо порядку денного, ні голосувати він права не має.

Знову ж таки, поліцейського можуть і не запросити до участі у роботі Комісії. Втім, підтримуємо позицію, що у такому випадку доцільно самостійно ініціювати перед керівництвом закладу освіти особисту участь у засіданні відповідної Комісії, якщо інспектора Служби освітньої безпеки не було запрошено [2, с. 9].

Рішення Комісії та його значення у справах про булінг. За результатом проведення засідання Комісії складається протокол, який затверджений Наказом МОН №1646. Відповідно до абз. 2 п. 3 Розділу IV цього наказу, Комісія приймає рішення про наявність/відсутність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві [4].

Втім, аналіз судових рішень показує, що Комісії зазначають не про «*наявність/відсутність обставин, що обґрунтовують інформацію, зазначену у заяві*», як це передбачено у Наказі МОН №1646, а беруть на себе повноваження кваліфікувати чи не кваліфікувати булінг. Наприклад, «за результатами роботи комісії більшість членів комісії визнали факт булінгу таким, що мав місце» [5], «з висновку комісії з розгляду випадків булінгу вбачається, що дії вчителя математики щодо учнів 5 класів ОСОБА_22, ОСОБА_23, ОСОБА_24, ОСОБА_25, ОСОБА_26 є булінгом (цькуванням)» [6].

Про можливість Комісією «кваліфікувати булінг» зустрічаємо у листі МОН «Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 р. № 2657-VIII. Так, у абз. 5 п. 3 цього листа зазначено «у разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування)...» [7].

Натомість, у іншому документі МОН, а саме у Роз'ясненні щодо застосування наказу МОН від 28.12.2019 № 1646, зазначено, що «керівник закладу освіти повідомляє до територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України не про доведений факт вчинення булінгу (цькування), а про випадок булінгу (цькування), який став йому відомим із заяви чи повідомлення, оскільки визначення юридичного складу адміністративного правопорушення, адміністративне розслідування не є компетенцією керівника закладу освіти, комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти чи інших учасників освітнього процесу» [8]. На це, також, звернено увагу на офіційному сайті освітнього омбудсмена: «Комісія не має повноважень спростовувати або підтверджувати сам факт булінгу – це роблять правоохоронні органи та суд» [9]. Аналогічно зазначено у методичних рекомендаціях для інспекторів Служби освітньої безпеки [2, с. 25].

Комісія у закладі освіти створюється не для «кваліфікації булінгу», а зовсім із іншою метою, яка чітко визначена у Наказі МОН № 1646: (1) припинення випадку булінгу (цькування) в закладі освіти; (2) відновлення та нормалізація стосунків, створення сприятливих умов для подальшого здобуття освіти у групі (класі), де стався випадок булінгу (цькування); (3) з'ясування причин, які призвели до випадку булінгу (цькування), та вжиття заходів для усунення таких причин; (4) оцінка потреб сторін булінгу (цькування) в соціальних та психолого-педагогічних послугах та забезпечення таких послуг [4].

Слід також звернути увагу на різні строки роботи Комісії та складення протоколу. Відповідно до п. 2 Розділу II, п. 11 Розділу IV Наказу МОН № 1646, керівник закладу освіти скликає засідання Комісії не пізніше ніж упродовж трьох робочих днів з дня отримання заяви або повідомлення. Строк розгляду Комісією заяви або повідомлення про випадок булінгу (цькування) не має перевищува-

ти десяти робочих днів із дня отримання заяви або повідомлення керівником закладу освіти [4]. Отже, за максимальними строками процедура скликання і роботи Комісії може тривати 10 робочих днів з дня отримання заяви чи повідомлення про булінг. Фактична тривалість у календарних днях може становити близько 12–14 днів, залежно від дня тижня отримання заяви чи повідомлення.

Інша ситуація щодо строків у випадку виявлення адміністративного правопорушення. Згідно з ст. 254 КУпАП, протокол про адміністративне правопорушення, у разі його оформлення, складається не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту виявлення особи, яка вчинила правопорушення. Відповідно до ст. 38 КУпАП, накладення стягнення у таких справах судом можливе не пізніше як через три місяці з дня виявлення такого правопорушення. Закінчення строків передбачених ст. 38 КУпАП є підставою для закриття провадження [10]. Очікування ще 14 календарних днів на засідання Комісії та оформлення протоколу забирає час, необхідний суду для розгляду справи. Протокол засідання Комісії одна із сторін може подати вже в суд. Втім, він не є ключовим доказом у такій справі.

З огляду на статистику, другою за кількістю причиною закриття справ по булінгу є закінчення строків накладення адміністративного стягнення [1, с. 75]. Тому, доцільно продовжити строки накладення адміністративного стягнення за булінг до шести місяців.

Очікування рішення Комісії може призвести до пропуску строків накладення адміністративного стягнення, тому поліцейському варто проводити розслідування паралельно, не очікуючи результату засідання Комісії.

Участь психолога у справах про булінг. У кримінальних провадженнях законодавець прямо передбачає обов'язкову участь психолога у діях за участі дитини, проте такої вимоги немає у справах про адміністративне правопорушення. Тобто, під час досудового розслідування домашнього насильства психолог буде залучений обов'язково, а у випадку булінгу – ні. Хоча, в обох випадках є систематичне насильство, яке завдає шкоду дитині.

Насамперед, психолог потрібен задля реалізації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини. Ці стандарти спрямовані на мінімізацію контактів дітей з системою правосуддя і пом'якшенні можливого негативного впливу на дитину внаслідок такого контакту.

По-друге, психолог може допомогти у доведенні об'єктивної сторони булінгу. Ознаками об'єктивної сторони правопорушення є (1) діяння, (2) наслідки, (3) причинно-наслідковий зв'язок між діянням та наслідками. Відсутність одного із трьох компонентів є підставою для закриття відповідного провадження за відсутністю складу правопорушення. Наприклад, в одній із справ суд закрив справу через відсутність медичних або психологічних висновків, які б підтверджували наявність психологічної шкоди [11]. Натомість, залучення психолога може допомогти встановити внутрішній стан дитини та його зв'язок із булінгом. Показовою у цьому контексті є справа, у якій у висновку практичного психолога зафіксовано наявність у потерпілого втоми, виснаження, дратівливості, тривожного очікування, що є типовим для залишкової травматичної симптоматики, та підтверджує наявність емоційного резонансу з подіями, пов'язаними з булінгом [12].

Аналіз судової практики показує, що на підтвердження обстеження дитини подають висновок, консультативний висновок, протокол індивідуального діагностичного обстеження дитини чи інші документи. Як бачимо, ні назва ні форма такого документу у справах про булінг не є уніфікованою. Під час аналізу судової практики не виявлено випадків, коли суд відмовився брати до уваги відповідний документ через його назву чи форму. Однак наявність вимог до назви, структури, оцінки поведінки учасників конфлікту сприятиме виробленню єдиної практики роботи у справах про булінг.

Ще однією проблемою є складність залучення психолога, адже відповідної процедури не існує. До участі у справах про булінг поліцейський може залучити шкільного психолога. Втім, можуть бути сумніви у його об'єктивності, адже психолог може перебувати у родинних, дружніх стосунках із кривдником, особливо якщо це малий населений пункт. Можливий й інший варіант: сім'я дитини звертається до приватного психолога чи лікаря (наприклад, невролога). Однак не кожен може оплатити відповідні послуги.

Для вирішення проблеми і забезпечення участі психолога у всіх справах про булінг доцільно розширити реалізацію пілотного проєкту щодо залучення психологів через регіональні/міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги на справи про булінг [13] та розробити типовий висновок психолога у справах про булінг [14, с. 52–54].

Експертиза у справах про булінг. У справах про булінг постає питання: чи є судово-психологічна експертиза обов'язковим елементом доказування, чи лише одним із можливих доказів? Серед порад щодо протидії і документування булінгу на офіційних сторінках сайту безоплатної правової допомоги зустрічаємо пораду «...заявити клопотання про проведення судово-психологічної експертизи жертви булінгу. Протокол і висновок експертизи будуть основною доказовою базою в суді» [15]. Проте, з таким твердженням погодитись складно. Для доведення вчинення булінгу може бути достатньо протоколу, пояснень, фото чи відео, висновку психолога. Перелік доказів не є вичерпним, але проводити щоразу експертизу непотрібно.

Переважно суд відмовляє у клопотанні про проведення експертизи через те, що: поставлені питання не коректні [16] або загалом матеріали справи, які вже досліджені судом, містять достатньо доказів для вирішення справи по суті [17].

З усіх випадків, коли експертизу у справах про булінг було призначено, під час аналізу судової практики виявлено один – з метою встановлення осудності особи. Так, суд призначив експертизу матері малолітньої дитини, яка перебувала на стаціонарному лікуванні у клінічній психоневрологічній лікарні [18]. Втім, жінка так і не прибула на експертизу та на засідання, а провадження закрито за строками [19].

У попередньому дослідженні цієї теми було запропоновано призначати експертизу дитині, яка вчиняє діяння, що має ознаки булінгу та є сумнівні щодо здатності усвідомлення своїх дій та керування ними [1, с. 77] (наприклад, коли дитині 7 років), під час вирішення питання про притягнення до відповідальності законного представника дитини.

Загалом призначення експертизи у такій категорії справ може затягнути їх розгляд. Проведення експертизи, з огляду на завантаженість експерта (експертів), кількість питань, можливість потерпілої особи прибути на експертизу може бути тривалим. Закриття справи у такому випадку більш ймовірне. Тому, збільшення терміну накладення адміністративного стягнення за вчинення булінгу до шести місяців є вкрай актуальним.

Отже, експертиза у справах про булінг має бути не обов'язковою, а винятковою процесуальною дією, яка призначається лише у разі наявності сумнівів щодо осудності особи, або здатності дитини, яка не досягла віку з якого настає адміністративна відповідальність за булінг, усвідомлювати свої дії.

Висновки:

Поліцейський бере участь у роботі Комісії як учасник. Він має право ознайомлюватися з матеріалами, висловлювати власну думку, ставити запитання, надавати пропозиції, однак не бере участі в голосуванні під час ухвалення рішення.

Рішення Комісії має інформаційно-допоміжний характер. Комісія не підтверджує і не спростовує кваліфікацію дій особи як булінг. Остаточну правову оцінку дають уповноважені органи.

Поліцейський не зобов'язаний чекати на висновок Комісії, оскільки строки її роботи не узгоджуються зі строками складення протоколу, визначеними статтею 254 КУпАП.

Залучення психолога у справах про булінг відповідає стандартам правосуддя, дружнього до дитини, і сприяє забезпеченню повного та об'єктивного з'ясування обставин правопорушення.

Необхідно розробити типовий формат висновку психолога у справах про булінг, а також запровадити механізм залучення психологів через систему безоплатної правничої допомоги.

Проведення експертизи у справах про булінг є доцільним лише у виняткових випадках — коли виникають обґрунтовані сумніви щодо осудності особи або здатності дитини, яка не досягла віку адміністративної відповідальності, усвідомлювати характер і наслідки своїх дій.

Продовження строку накладення адміністративного стягнення за вчинення булінгу до шести місяців може сприяти зменшенню кількості закритих проваджень і підвищенню ефективності реагування.

Тема булінгу залишається багатовимірною та динамічною. Подальшого вивчення потребують питання кваліфікації випадків його вчинення поза межами освітнього процесу — зокрема під час канікул або у віртуальному просторі, адже кібербулінг може здійснюватися з будь-якого місця у будь-який час. Зазначені аспекти зумовлюють необхідність подальших наукових розробок у цій сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гутник А.В. Кваліфікація, протокол і докази у справах про булінг. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 3 (частина 2). С. 74-82. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.2.11>.
2. Діяльність інспекторів служби освітньої безпеки щодо попередження та реагування на випадки булінгу в закладах загальної середньої освіти: наук.-метод. рек. / Н.В. Ситник, К.Л. Бугайчук, О.В. Федосова, К.О. Чишко. Національна поліція України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2024. 73 с.
3. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів Національної поліції України із забезпечення безпечного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти: наказ МВС України №663 від 01.10.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1590-24#Text> (дата звернення: 29.12.2025).
4. Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти: наказ МОН України № 1646 від 28.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-20#Text> (дата звернення: 29.12.2025).
5. Постанова Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 25.01.2022 у справі № 203/5299/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102893074> (дата звернення: 29.12.2025).

6. Постанова Чернівецького апеляційного суду від 22.07.2024 у справі № 725/3073/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120502311> (дата звернення: 29.12.2025).
7. Рекомендації для закладів освіти щодо застосування норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18 грудня 2018 р. № 2657-VIII: лист МОН від 29.01.2019 № 1/11-881. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/68437/> (дата звернення: 29.12.2025).
8. Роз'яснення щодо застосування наказу Міністерства освіти і науки України від 28.12.2019 №1646: лист МОН України від 13.04.2020 № 1/9-207. URL: <https://mon.gov.ua/npa/rozyasnennya-shodo-zastosuvannya-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-28122019-1646> (дата звернення: 29.12.2025).
9. Як має працювати комісія з розгляду випадку булінгу в закладі освіти. Освітній омбудсмен України : веб-сайт. 17.04.2024. URL: <https://eo.gov.ua/yak-maie-pratsiyuvaty-komisiia-z-rozghliadu-vypadku-bulinh-u-v-zakladi-osvity/2024/04/17/> (дата звернення: 29.12.2025).
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України № 8073-X від 07.12.1984 (редакція 17.04.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 29.12.2025).
11. Постанова Великоолександрівського районного суду Херсонської області від 17.03.2025 у справі № 650/782/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126369678> (дата звернення: 29.12.2025).
12. Постанова Дарницького районного суду м. Києва від 18.07.2025 у справі № 753/10817/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129010734> (дата звернення: 29.12.2025).
13. Про запровадження та реалізацію пілотного проєкту щодо залучення психологів до кримінальних проваджень за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні / міжрегіональні центри з надання безоплатної правничої допомоги: Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора від 07.02.2023 року № 493/5/67/32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0247-23#top> (дата звернення: 29.12.2025).
14. Гутник А. Роль психолога у справах про булінг: проблеми та перспективи забезпечення правосуддя, дружнього до дитини. Правосуддя, дружнє до дитини, постраждалої від насильства: актуальні питання судової психологічної експертизи: зб. мат-лів Міжнар. наук.- практ. конф. (ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса» 26.09.2025). Харків : ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», 2025. С. 52–54. URL: https://www.researchgate.net/publication/395955452_Rol_psihologa_u_spravah_pro_buling_problemi_ta_perspektivi_zabezpecenna_pravosudda_druzного_do_ditini?_tp=eyJjb250ZXh0Ijpb7InBhZ2U0iWcm9maWxIIiwicHJldmlvdXNQYWdlIjpu dWxsLCJwb3NpdGlvbii6InBhZ2VDb250ZW50In19 (дата звернення: 29.12.2025).
15. Булінг у школі: покрокові дії як цьому протистояти. Безоплатна правнича допомога. Волинська область. 27.02.2020. URL: <https://legalaid.gov.ua/novyny/buling-u-shkoli-pokrokovii-diyi-yak-tsomu-protystoyaty/> (дата звернення: 29.12.2025).
16. Постанова Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 26.04.2022 у справі № 333/134/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104145221> (дата звернення: 29.12.2025).
17. Постанова Кіровського районного суду м. Дніпропетровська від 25.01.2022 у справі № 203/5299/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102893072> (дата звернення: 29.12.2025).
18. Постанова Кременецького районного суду Тернопільської області від 07.05.2025 у справі № 601/29/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127189090> (дата звернення: 29.12.2025).
19. Постанова Кременецького районного суду Тернопільської області від 21.07.2025 у справі № 601/29/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129032389> (дата звернення: 29.12.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 1.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026